

Ripoti ya Uhakiki wa Kina wa Masuala ya Mazingira na Jamii (ESDD) kwa Mradi Mdogo wa Kusaidia Ujenzi wa Ghala la Kuhifadhia Mpunga kwa Ajili ya Kuimarisha Usalama wa Chakula na Kupunguza Upotevu wa Mazao Baada ya Mavuno.

Sehemu ya I: TAARIFA ZA UJUMLA		
Jina la Mteja/Customer: Kampuni ya Mosan Limited	Namba ya Mteja/Customer:	Sekta: Kilimo
Mahali pa Mradi: Vijiji vya Chakulu na Ilunde, Wilaya ya Uvinza, Mkoa wa Kigoma.	Mawasiliano: Kampuni ya Mosan Limited Anuani ya Makao Makuu: S.L.P. 25298, Mtaa wa Swahili/Mafia, Karibu na Soko la Kariakoo, Dar es Salaam, Tanzania.	Aina na Kiasi kilichoombwa: Mkopo wa Muda TZS 4,921,210,416.88 (sawa na TZS bilioni 4.9), unaolingana na USD 2,416,851.03, kwa kiwango cha ubadilishaji cha USD 1 = TZS 2,689.45.
Tawi: Tawi la Nguruka	Meneja Mdhamini/Meneja wa Tawi/Meneja wa Biashara/Meneja wa Akaunti: Abel Kunzugala	
Iliyotayarishwa/Imesasishwa na: Joseph ISHIMWE		Tarehe: 02 Januari 2026

Maelezo Fupi ya Mradi:

Kampuni ya Mosan inamiliki shamba lililoko katika Vijiji vya Chakulu na Ilunde, Wilaya ya Uvinza, kando ya Mto Ruchugi. Aidha, kampuni inamiliki ardhi nyingine kando ya Mto Malagarasi katika Kijiji cha Mpeta, Mji wa Musoma, ndani ya Eneo la Mji wa Nguruka. Kampuni inapanga kutekeleza mpango wa uzalishaji wa mpunga kwa kiwango kikubwa katika msimu wa kilimo ulioanza Oktoba 2025 na unaotarajia kuanza mavuno mwezi Aprili hadi Mei 2026, kwa kutumia mbinu za kisasa na zinazozingatia mabadiliko ya tabianchi. Hatua hii inaendana na Mpango wa Fedha 179 (TACATDP), unaolenga kuongeza uzalishaji wa mazao ya kipaumbele, kuimarisha mifumo ya masoko ya kilimo, na kuboresha kwa njia endelevu tija na kipsato cha wakulima wadogo.

Kama sehemu ya mkakati wake wa utofauti na upanuzi katika sekta ya kilimo, Mosan Company Limited imewekeza katika ununuzi wa ardhi kutoka kwa jamii za asili katika Wilaya ya Uvinza, Mkoa wa Kigoma, kwa kutumia mapato kutoka biashara mama. Ili kusaidia uendeshaji bora wa shamba na kukabiliana na changamoto za baada ya mavuno, kampuni inapanga kujenga ghala la kuhifadhi mpunga (godown). Jengo hili litatumika kuhifadhi mpunga uliovunwa kwa usalama, hivyo kupunguza upotevu baada ya mavuno, kuimarisha upatikanaji wa bidhaa sokoni, na kuboresha upatikanaji wa masoko, huku likiunga mkono mnyororo wa thamani wa uzalishaji wa mpunga.

Ili kuhakikisha kufuata kikamilifu masharti ya kisheria, benki inayofadhili imehitaji uthibitisho wa Cheti cha Tathmini ya Athari kwa Mazingira (EIA) kilichotolewa na Baraza la Taifa la Usimamizi wa Mazingira (NEMC). EIA inathibitisha ufuataji wa sheria za mazingira za kitaifa na inaeleza ukubwa, eneo, na asili ya ghala linalopendekezwa pamoja na miundombinu inayohusiana. Tathmini hiyo inaweka masharti yanayohusiana na kupunguza hatari za kijamii na kimazingira, utekelezaji wa hatua za kudhibiti athari, maandalizi ya dharura, ufuatiliaji, na utoaji wa taarifa, kuhakikisha kuwa ujenzi na uendeshaji wa ghala unazingatia uwajibikaji wa kijamii na kimazingira.

Fedha zinazohitajika zitapitia chini ya FP 179 TACATDP kama mkopo wa muda maalum ili kusaidia ujenzi wa ghala la kuhifadhi mpunga, ambalo ni sehemu muhimu ya mkakati wa usimamizi wa baada ya mavuno wa mradi. Uwezekano na uendelevu wa kimazingira wa mradi umethibitishwa kupitia Tathmini ya Athari za Kijamii na Mazingira (ESIA), ambayo ilihitimisha kuwa athari zinazotarajiwa ni za eneo maalum, zinaweza kudhibitiwa, na zimepangiwa hatua za kupunguza. Idhini ya kisheria imetolewa, ikithibitisha ufuataji wa kanuni za kitaifa za kijamii na kimazingira, pamoja na kuendana na masharti ya Mfuko wa Hali ya Hewa wa Kijani (GCF).

Zaidi ya hayo, mradi wa ghala umebuniwa ili kuendeshwa kama uwekezaji unaowajibika kijamii na kimazingira, ukichangia katika kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi na kupunguza upotevu wa chakula katika mnyororo wa thamani wa mpunga. Kwa kuzingatia Mpango wa Maendeleo ya Sekta ya Kilimo wa Tanzania II na Malengo ya Maendeleo Endelevu ya Umoja wa Mataifa, hususan SDG 2 (Kukomesha Njaa) na SDG 13 (Hatua za Tabianchi), mradi utatumia mbinu za kisasa za kuhifadhi zinazozingatia tabianchi ili kuongeza usalama wa chakula, kupunguza upotevu baada ya mavuno, na kusaidia maendeleo endelevu ya kilimo kwa muda mrefu.

		Ndio/Hapana/Haitumi ki	Taarifa Zaidi
Orodha ya Kutengwa	Je, shughuli hii inajiunga na Orodha ya Utoaji wa Fedha? Angalia kiambatisho cha 1 cha TARATIBU ZA UENDESHAJI WA Mazingira na Jamii - Kama Ndiyo, kataa ombi Kama Hapana – Endelea na mchakato katika Sehemu ya II hadi Sehemu ya III	HAPANA	Shughuli hizi haziko katika orodha ya utoaji wa fedha, ikimaanisha kwamba zinaweza kufadhiliwa kwa kutumia Fedha za GCF.

SEHEMU YA II: PROSESI YA KATEGORIZESHENI YA HATARI ZA MAZINGIRA NA KIJAMII:

SEKSHENI YA 1:

Kategorishaji la E&S kulingana na Sheria na Kanuni za Kitaifa:

Shughuli za mradi huu zinaangukia katika shughuli zinazohitaji Tathmini ya Athari za Mazingira na Jamii (EIA) kama ilivyoainishwa katika Sheria ya Usimamizi wa Mazingira (Sura ya 191) kupitia Kanuni za Usimamizi wa Mazingira (Tathmini na Ukaguzi wa Athari za Mazingira) (Marekebisho) za mwaka 2018, kwani mradi huu unahusisha ujenzi wa ghala kwa ajili ya kuokoa upotevu wa chakula.

SEKSHENI YA 2:**Utambulisho wa Hatari za Mazingira na Kijamii (E&S) kulingana na viwango vya Utendaji vya IFC 1 hadi 8:**

Mahitaji Yanayohusiana	Ndio/Hapa na/Haihitaji	Mpango wa Usimamizi (Tafadhali toa taarifa za ziada kuhusu hatua zilizochukuliwa/zinazopaswa kuchukuliwa kupunguza/kudhibiti athari)
Viwango vya Utendaji 1: “Tathmini na Usimamizi wa Hatari na Athari za Mazingira na Kijamii.”		
(a) Je, kuna Sera ya E&S/Mfumo wa Usimamizi upo?	Ndio	Mosan ina Mpango wa Usimamizi wa Mazingira na Jamii (ESMP) uliopitishwa, uliobuniwa kuunganisha uendeleu katika kila kipengele cha shughuli zake za usagaji. Mpango huu wa kina unaeleza hatua za kupunguza athari kwa uwazi na kugawa majukumu ili kuhakikisha utekelezaji bora. ESMP inalenga kutambua na kutathmini hatari zinazoweza kujitokeza za kimazingira na kijamii zinazohusiana na mchakato wa usagaji, kuweka mikakati ya kupunguza athari hasi, na kuanzisha mfumo endelevu wa ufuatiliaji ili kutathmini matokeo. Kiini cha mpango huu ni ushirikishwaji wa wadau, hususan jamii za wenyeji, ili kuhakikisha uwazi, ushirikishwaji, na umiliki wa ndani wa hatua za ulinzi wa mazingira na jamii. Pia unajumuisha mipango ya kujenga uwezo kwa wadau wanaohusika katika utekelezaji wa hatua hizi. Kwa kuzingatia viwango vya kisheria vya kitaifa na kimataifa, ESMP inahakikisha Mosan inafanya kazi kwa uwajibikaji wa kijamii na uendeleu wa kimazingira huku ikiunga mkono malengo mapana kama vile mbinu endelevu za kilimo na maendeleo ya jamii.
(b) Je, kuna mfumo/utaratibu wa kutambua, kutathmini na kusimamia hatari na athari za E&S?	Ndio	Mosan ina Mpango wa Usimamizi wa Mazingira na Jamii (ESMP) unaoeleza hatari na athari zinazoweza kujitokeza za kimazingira na kijamii (E&S) na jinsi ya kuzisimamia. Pia, kama sehemu ya kufuata masharti ya kisheria, Mosan Mill inashirikiana kwa karibu na mamlaka za kiserikali za pamoja kama vile Baraza la Taifa la Usimamizi wa Mazingira (NEMC), Ofisi ya Waziri Mkuu – Kazi, Vijana, Ajira na Watu Wenye Ulemavu, Wakala wa Usalama na Afya Mahali pa Kazi (OSHA), na mamlaka za Serikali za Mitaa.

<p>(c) Je, kuna Afisa wa E&S anayesimamia masuala ya E&S?</p>	<p>Ndio</p>	<p>Masuala ya Mazingira na Jamii (E&S) katika shughuli za Mosan yatasimamiwa na Afisa Maalum wa Afya, Usalama na Mazingira (HSE) ambaye atasaidiwa na kampuni ya ushauri iliyosajiliwa na kuthibitishwa kwa Tathmini ya Athari za Mazingira (EIA/EA), GSG Consulting (T) Limited.</p> <p>Zaidi ya hayo, katika ngazi ya eneo la mradi, Afisa HSE atasaidiwa na Wawakilishi wa Usalama, Afya na Mazingira (SHE Reps) waliopatiwa mafunzo, na Wakala wa Usalama na Afya Mahali pa Kazi (OSHA) utatoa mafunzo ya mara kwa mara kwa wafanyakazi kuhusu mbinu salama za kufanya kazi.</p>
<p>(d) Je, kuna utaratibu wa kushirikiana na jamii za eneo husika (mfano: mfumo wa malalamiko, mpango wa ushirikiano wa wadau) ili kushughulikia malalamiko ya jamii? Ndio</p>	<p>Ndio</p>	<p>Mosan, ikiwa ni kampuni yenye usajili wa dhima maalum (limited company), inapaswa kufuata mfumo wa maoni na malalamiko iliyoainishwa, ikijumuisha njia za kupokea maoni kama vile masanduku ya mapendekezo na namba za simu kwa ajili ya kuwasilisha malalamiko.</p> <p>Mfumo uliopo wa maoni na malalamiko katika kampuni za dhima maalum nchini Jamhuri ya Muungano wa Tanzania unafanya kazi kwa kuzingatia kanuni na taratibu kama vile kutokuwa na upendeleo, usiri, na utatuzi wa malalamiko kwa wakati, pamoja na upatikanaji rahisi kwa wadau wote. Mfumo huu unaendana na taratibu za CRDB GRM na GCF IRM, ambapo maoni na malalamiko yote yanayokusanywa hupandishwa kwa mamlaka husika za kisheria kama vile Tume ya Ushindani wa Haki (FCC) na Chama cha Wafanyakazi wa Viwanda na Biashara Tanzania (TUICO).</p>

(e) Je, kampuni ina Mpango wa Dharura?	Ndio	<p>Shughuli za Mosan zinahitaji mpango wa dharura wa kiwango cha chini kwa matukio kama vile wizi na majanga, ambapo eneo la mradi linakuwa na ulinzi wa walinzi wa usalama na ushirikiano na mashirika ya serikali kama vile Kikosi cha Zimamoto na Uokoaji pamoja na vikosi vingine kwa ajili ya kukabiliana na dharura.</p> <p>Hata hivyo, kampuni ina mpango wa kukabiliana na dharura (uliowekwa ndani ya Ripoti ya ESIA) ambao utahusisha vifaa vya kuzimia moto, sanduku la huduma ya kwanza (First Aid Kit), alama za usalama, na vifaa vya kujikinga binafsi (Personal Protective Equipment) vitakavyoiwezesha Mosan kukabiliana ipasavyo na dharura zitakazojitokeza.</p>
--	-------------	---

Viwango vya Utendaji 2:

“Shughuli za Kazi na Masharti ya Kazi.”

(a) Kampuni ina wafanyakazi wangapi?	Ndio	<p>Mosan ina takribani wafanyakazi wa kudumu 10, ambapo 8 ni wanaume na 2 ni wanawake. Aidha, katika misimu ya kilele, idadi ya wafanyakazi wa mkataba na vibarua wa muda mfupi hufikia watu 300, wengi wao wakiwa wakazi wa maeneo jirani, na kwa kiasi kikubwa ni wanawake. Ajira hutolewa kwa masharti yanayoweza kuhuishwa na wafanyakazi hupatiwa likizo ya mwaka ya siku 28, likizo ya ugonjwa na likizo ya uzazi kwa mujibu wa Sehemu ya 31-34 ya Sheria ya Ajira na Mahusiano Kazini (CAP. 366 R.E. 2019).</p>
(b) Je, kuna Sera ya Rasilimali Watu (HR) inayopatana na sheria za kazi za kitaifa?	Ndio	<p>Mosan imejikita katika sera ya rasilimali watu ambayo imepitishwa na kuendelezwa kwa mujibu wa Sheria ya Ajira na Mahusiano Kazini (CAP. 366 R.E. 2019). Kampuni pia inazingatia kwa umakini Sheria ya Makosa ya Kingono (Sheria Maalum), Sura ya 16 (CAP 16) ya Sheria za Tanzania na sheria za kazi zinazolenga kuzuia unyonyaji wa kijinsia, unyanyasaji, na ukatili (SEAH) mahali pa kazi.</p> <p>Aidha, kwa mujibu wa sheria za Tanzania, ubaguzi katika ajira umepigwa marufuku, ikijumuisha masuala yanayohusiana na rangi, jinsia, ulemavu, na mwelekeo wa kijinsia. Sheria ya Ajira ya Fursa Sawa (CAP. 366 R.E 2019) inaeleza sera hizo. Kanuni hizi zinawahusu waajiri wote nchini Tanzania, ikiwemo Mosan, ili kuhakikisha taratibu zisizo na ubaguzi katika ajira, upandishaji vyeo, na matibabu kazini.</p>

(c) Je, kuna sera na taratibu za kusimamia na kufuatilia utendaji wa wafanyakazi wa mikataba ya wahisani kuhusu masharti ya kazi?	Ndio	Mchakato wa ujenzi wa Mosan utahusisha wahusika wa tatu (wakandarasi) kutokana na asili ya shughuli za ujenzi.
(d) Je, kampuni imeanzisha mfumo wa malalamiko kwa wafanyakazi na wafanyakazi wa mikataba wa wahisani?	Ndio	Mosan, ikiwa ni kampuni yenye dhima maalum, inafuata mfumo wa maoni na malalamiko inayojumuisha njia kama masanduku ya mapendekezo na namba za simu kwa ajili ya kuwasilisha malalamiko, ikiwemo malalamiko ya wafanyakazi wa mikataba wa wahusika wa tatu. Mfumo huu unafanya kazi kwa kuzingatia kanuni na taratibu kama vile kutokuwa na upendeleo, usiri, na utatuzi wa malalamiko kwa wakati, pamoja na upatikanaji rahisi kwa wadau wote. Mfumo huu unaendana na CRDB GRM na GCF IRM, ambapo maoni na malalamiko yote yanayokusanywa hupandishwa kwa mamlaka husika kama vile Tume ya Ushindani wa Haki (FCC).
(e) Je, kampuni inawapa wafanyakazi wake mazingira salama na yenye afya?	Ndio	Wafanyakazi wa Mosan hupatiwa vifaa vya kujikinga (PPE) na maji ya kunywa. Aidha, ili kuhakikisha mazingira salama na yenye afya kazini, kuna mapumziko ya mara kwa mara, vyumba vya kubadilishia nguo, na vyoo vya kutosha kwa mujibu wa Sheria ya OSHA.
(f) Je, inapohitajika, kampuni inawapa wafanyakazi vifaa vya kinga binafsi (PPE) na kuwataka wavaa?	Ndio	Wafanyakazi hupatiwa PPE kila wakati wanapokuwa kazini.
(g) Je, kampuni inafuata taratibu za Afya na Usalama kazini?	Ndio	Mosan ina cheti cha kufuata masharti ya OSHA na hukaguliwa mara kwa mara na OSHA kwa mujibu wa Sheria ya OSHA ya mwaka 2003 na Kanuni za Usalama na Afya Mahali pa Kazi (Kanuni za Utawala wa Jumla), 2015 Sehemu ya 12 kuhusu kufuata taratibu za Usalama na Afya Kazini.
(h) Je, kampuni inafuatilia na kuripoti viwango vya majeraha, magonjwa ya kazini, siku zilizopotea, na idadi ya vifo vya kazini? Tafadhali toa data za hivi karibuni.	Ndio	Hakuna matukio yaliyoripotiwa kwa kipindi cha miaka 2 iliyopita.

(i) Je, kampuni ina mipango ya mafunzo kwa wafanyakazi kuhusu Afya na Usalama kazini?	Ndio	Mosan hupokea mafunzo ya lazima kuhusu Huduma ya Kwanza na Wawakilishi wa SHE kutoka Mamlaka ya Usalama na Afya Mahali pa Kazi (OSHA).
(j) Je, kampuni inahusika na ajira ya watoto au kazi za kulazimishwa (pamoja na mnyororo wa ugavi wa wateja wa mazao ya kilimo)?	Hapana	Shughuli za Mosan zinasimamiwa na sera ya rasilimali watu iliyoipitishwa kwa mujibu wa Sheria ya Ajira na Mahusiano Kazini (CAP. 366 R.E. 2019) ambayo chini ya Sehemu ya II, Sehemu ya 5 & 6, inakataza ajira ya watoto na kazi za kulazimishwa. Aidha, Mosan kama kampuni iliyosajiliwa inazingatia kwa umakini hili kwa kuwa Tanzania ni mwanachama wa mikataba ya kimataifa kama Mikataba ya Shirika la Kazi Duniani (ILO) inayokataza ajira ya watoto na kazi za kulazimishwa, ambayo imejumuishwa katika Sheria ya Ajira na Mahusiano Kazini (CAP. 366 R.E. 2019).
(k) Je, mkopaji anahusika katika biashara au shughuli ambapo wafanyakazi kwenye tovuti wanaweza kujeruhiwa vibaya au kuuwawa?	Ndio	Asili ya kazi ina hatari zinazoweza kujitokeza kama vile kubeba mizigo mizito, hata hivyo, kuna taratibu za usalama za kufuata na vifaa vya kuinua mizigo vinapatikana ili kupunguza uchovu wa nguvu kazi.
Viwango vya Utendaji 3: “Ufanisi wa Rasilimali na Kuzuia Uchafuzi.”		
(a) Je, kampuni inatekeleza hatua za kuboresha ufanisi katika matumizi yake ya nishati, maji, malighafi na rasilimali nyingine na viingilio?	Ndio	Ghala litatumia umeme kutoka TANESCO na kutegemea maji kutoka kisima kilichochimbwa, pamoja na matanki ya kuhifadhi maji yenye ujazo wa lita 5,000, huku vibali vya uchukuaji maji kutoka bodi ya mabonde ya maji vikiwa vimepatikana.

<p>(b) Je, kampuni inazalisha uchafuzi wa hewa, kioevu au takataka ngumu wakati wa ujenzi na/au awamu za uendeshaji? Ikiwa ndio tafadhali toa maelezo.</p>	<p>Ndio</p>	<p>Wakati wa awamu ya ujenzi, taka ngumu zinazotarajiwa kuzalishwa zitajumuisha udongo uliyochimbwa, mabaki ya ujenzi, vifaa vya kufungashia, vyuma chakavu, vipande vya mbao, pamoja na taka za majumbani kutoka kwa wafanyakazi wa ujenzi. Taka hizi zitasimamiwa kwa njia ya utenganishaji wa taka, kutumia tena vifaa vinavyofaa, kurejeleza taka zinazoweza kurejelewa, na kutupa taka katika maeneo yaliyoidhinishwa. Hatua za kudhibiti vumbi (kama vile kunyunyizia maji), udhibiti wa mmomonyoko wa udongo na mtiririko wa maji, pamoja na usimamizi mzuri wa eneo la kazi, zitatekelezwa ili kupunguza athari za kimazingira wakati wa ujenzi.</p> <p>Katika awamu ya uendeshaji wa mradi uliopendekezwa, taka ngumu zitakazozalishwa zitakuwa hasa maganda ya mpunga (rice husks). Maganda ya mpunga yanachukuliwa kuwa zao la ziada lenye manufaa kwani yanaweza kutumika tena kama mbolea ya asili au kiimarisha udongo, hivyo kupunguza mahitaji ya utupaji wa taka na kuunga mkono kilimo endelevu, ikiwemo matumizi na Mosan pale inapofaa.</p> <p>Taka nyingine zitakazozalishwa wakati wa uendeshaji zitajumuisha taka za majumbani kama mabaki ya chakula na taka za kawaida, pamoja na taka za ofisini ikiwemo karatasi, makaratasi ya boksi, na katriji au riboni za printa zilizotumika. Majitaka ya binadamu pia yatazalishwa na yatasimamiwa kupitia mifumo ya usafi wa mazingira iliyoidhinishwa kwa kuzingatia kanuni na sheria husika.</p> <p>Hatua stahiki za usimamizi wa taka zitatekelezwa katika kipindi chote cha uendeshaji, ikiwemo utenganishaji wa taka katika chanzo, kutumia tena na kurejeleza pale inapowezekana, na utunzaji na utupaji salama wa taka hatarishi kupitia wahudumu wenye leseni. Hatua za kuzuia uchafuzi wa mazingira pia zitachukuliwa, ikiwa ni pamoja na uhifadhi sahihi wa taka, usimamizi wa mtiririko wa maji ya juu ya ardhi, na udhibiti wa vumbi.</p> <p>Kwa ujumla, mradi utatekeleza mfumo jumuishi wa usimamizi wa taka katika awamu zote za ujenzi na uendeshaji ili kuhakikisha ulinzi wa mazingira na uzingatiaji wa sheria na kanuni husika</p>
--	--------------------	---

<p>(c) Je, kuna utaratibu wa kufuatilia hewa na maji ya utoaji? Tafadhali toa nakala ya ruhusa yoyote ya utoaji wa maji inayotolewa na mamlaka za mitaa.</p>	<p>Ndio</p>	<p>Usimamizi wa majitaka utatekelezwa katika awamu zote za ujenzi na uendeshaji wa mradi ili kuzuia uchafuzi wa mazingira. Wakati wa ujenzi, majitaka yatatokana hasa na shughuli za majumbani za wafanyakazi, usafishaji wa eneo la mradi, na uoshoaji wa vifaa na mitambo. Vituo vya usafi vilivyopo pamoja na maeneo maalum ya kuoshea yenye mifumo ya kudhibiti mashapo na mafuta vitatumika, na hakuna majitaka yasiyotibiwa yatakayoruhusiwa kumwagwa moja kwa moja kwenye mazingira.</p> <p>Katika awamu ya uendeshaji, majitaka yatatokana na usafishaji wa majengo na maghala pamoja na shughuli za majumbani katika ofisi, makazi ya wafanyakazi, na vibanda. Maji ya kuoshea yatachujwa kwa kutumia vichujio vya matundu madogo ili kuondoa mabaki ya yabisi, ambayo yatatumika tena kama mbolea pale inapowezekana. Majitaka yaliyosalia yatatibiwa kupitia matangi ya maji taka (septic tanks) yaliyo ndani ya eneo la mradi kabla ya kuelekezwa kwenye mashimo ya kunyonyeza maji (soak pits) au mabwawa ya uoksidesheni yaliyotengwa.</p> <p>Katika awamu zote mbili, mradi utazingatia mbinu bora za usimamizi, ikiwemo utenganishaji wa majitaka, matengenezo ya mara kwa mara ya mifumo ya tiba ya majitaka, udhibiti wa mtiririko wa maji ya juu ya ardhi, na utupaji salama kupitia vituo vilivyoidhinishwa. Hatua hizi zitahakikisha uzingatiaji wa kanuni za mazingira huku zikilinda udongo, rasilimali za maji, na afya ya jamii.</p>
<p>(d) Je, kuna utaratibu wa kuongoza uhifadhi, usimamizi, na utupaji wa taka ngumu (ikiwemo taka hatarishi ikiwa ipo) zinazotokana na biashara yake? Ikiwa ndiyo, tafadhali toa maelezo mafupi.</p>	<p>Taka kuu zinazozalishwa kutoka maghala ni vitu vya kikaboni kama pumba za mpunga na hazina madhara makubwa kwa afya ya binadamu au mazingira endapo zitasimamiwa ipasavyo.</p>	
<p>(e) Je, tanki la uhifadhi la dizeli limewekwa na kinga ya ziada ya bund?</p>	<p>Haihi tajiki</p>	<p>Hakuna mabaki ya dizeli.</p>
<p>(f) Je, kuna utaratibu wa majibu katika kushughulikia mvujo au utoaji wa bahati mbaya?</p>	<p>Haihi tajiki</p>	<p>Hakuna mabaki ya dizeli.</p>
<p>Viwango vya Utendaji 4: “Afya ya Jamii, Usalama, na Ulinzi.”</p>		

<p>(a) Je, kuna jamii za mitaa zilizo karibu na vifaa vya kampuni na je, kampuni ina utaratibu wa kushughulikia masuala ya afya, usalama na ulinzi wa jamii katika muktadha wa shughuli zake?</p>	<p>Hapa na</p>	<p>Shughuli za Mosan haziko karibu na jamii za wenyeji, ambao watafaidika kwa njia chanya kupitia ajira zitakazotokana na ghala, jambo linaloendana na maelekezo ya ofisi ya kijiji na kata wakati wa mashauriano, yanayolenga kuboresha maisha ya jamii za wenyeji na kuhakikisha utekelezaji wa Sera ya Maendeleo ya Biashara Ndogo na za Kati (2003). Lengo kuu la sera hii ni kuchochea uundaji wa ajira na kuongeza kipato kupitia kuhamasisha uanzishaji wa biashara ndogo na za kati (SMEs) mpya na kuboresha utendaji na ushindani wa zilizopo ili kuongeza ushiriki na mchango wao katika uchumi wa Tanzania.</p>
<p>(b) Je, kuna taratibu za usalama za kushughulikia kutolewa kwa vifaa hatari, usafirishaji na utupaji ili kuepuka au kupunguza athari za vifaa hivyo kwa jamii za mitaa?</p>	<p>Haihi tajiki</p>	<p>Hakuna matumizi ya kemikali hatari katika shughuli za Mosan.</p> <p>Hata hivyo, katika awamu ya ujenzi, Meneja wa Mradi ana jukumu la kuhakikisha masuala ya afya na usalama kwa wafanyakazi kwa kusisitiza matumizi ya vifaa vya kujikinga binafsi (PPEs) kwa wafanyakazi wote. Hili pia limeelezwa kupitia ushirikishwaji wa wadau na serikali za mitaa pamoja na OSHA.</p>
<p>(c) Je, kuna walinzi wa silaha wanaotoa huduma za ulinzi kwenye vifaa?</p>	<p>Ndio</p>	<p>Kuna walinzi wa usalama wanaolinda eneo la mradi, ambao kwa kawaida wapo ili kuruhusu kuingia na kutoka kwa usalama.</p>
<p>(d) Je, kuna mpango wa usimamizi wa usafiri wa magari kwa kushughulikia trafiki ya ziada inayohusiana na shughuli za kampuni?</p>	<p>Haihi tajiki</p>	<p>Shughuli zinazopendekezwa na Mosan zitahusisha ujenzi wa ghala kwa ajili ya kudhibiti upotevu wa mazao baada ya mavuno na hivyo kuongeza usalama wa chakula nchini.</p>

<p>(e) Je, mkopaji anahusishwa na biashara au shughuli ambayo ina uwezekano wa kuleta madhara kwa jamii inayozunguka?</p> <p>Ikiwa shughuli za mkopaji zinahusisha kemikali hatarishi ambazo zinaweza kumwagika, kutoa utoaji wa hewa sumu, kulipuka au kuchoma, kuanzisha au kujenga bwawa, kuajiri vikosi vya usalama, kuleta wafanyakazi wengi kutoka nje ya jamii, n.k., basi hii inaweza kuwa ni hatari/athari.</p>	<p>Hapana</p>	<p>Shughuli za ujenzi hazina tishio kwa jamii jirani na hazitahusisha mwingiliano wowote na jamii.</p>
<p>Viwango vya Utendaji 5: "Mambo ya Watu na Utawala wa Ardhi."</p>		
<p>(a) Je, kampuni ina miongozo ya usimamizi wa ardhi kwa kuhakikisha kwamba, kazi za kampuni hazibadili ufanisi wa matumizi ya ardhi, na hutunza haki na maslahi ya jamii na makundi ya kihistoria?</p>	<p>Hapana</p>	<p>Shughuli zinazopendekezwa na Mosan zitahusisha ujenzi wa ghala kwa ajili ya kudhibiti upotevu wa mazao baada ya mavuno na hivyo kuongeza usalama wa chakula nchini, bila kuhusisha unyakuzi wa ardhi kwa lazima. Ardhi ambayo ghala litajengwa ina hatari ndogo sana ya unyakuzi wa ardhi kwa lazima (hali hii haijawahi kutokea).</p> <p>Aidha, ardhi ambayo Mosan inafanya shughuli zake inamilikiwa kihalali na Mosan, ikipatikana kwa makubaliano ya mnunuzi na muuzaji kwa hiari na ikitolewa hati ya umiliki na Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi.</p>
<p>(b) Je, kampuni inakubaliana na masharti ya kupatia na kutoa fidia kwa wakazi wanaohamia ili kuepuka hatari yoyote katika mabadiliko ya matumizi ya ardhi?</p>	<p>Haihitajiki</p>	<p>Shughuli zinazopendekezwa na Mosan zitahusisha ujenzi kwa ajili ya kudhibiti upotevu wa mazao baada ya mavuno na kuongeza usalama wa chakula nchini bila kuhusisha uhamishaji wa kimwili au kiuchumi.</p>

<p>(c) Je, kampuni imefichua taarifa zote muhimu, imewasiliana na watu na jamii zilizoathirika na imeweza ushiriki wao wenye taarifa katika mchakato wa maamuzi kuhusu uhamishaji?</p>	<p>Haihi tajiki</p>	<p>Hakuna watu au jamii zilizoathirika.</p>
<p>(d) Je, kampuni ilizingatia mbinu mbadala za kubuni ili kuepuka au kupunguza uhamishaji wa kiuchumi na kimwili?</p>	<p>Haihi tajiki</p>	<p>Utekelezaji wa mradi huu ndio uliokuwa bora zaidi kwa kuwa una athari ndogo na hauna uhamishaji wa kiuchumi au kimwili.</p>
<p>(e) Je, mkopaji amepata ardhi katika miaka 5 iliyopita au anapanga kupata ardhi katika siku za usoni? Ikiwa ndiyo, je, mkopaji au mamlaka iliyoainishwa ina haki ya kutumia uhamishaji wa kisheria, hata kama mkataba wa mteja anayekubali-kununuzi kwa mteja anayekubali umefanyika au utafanyika?</p> <p>Ikiwa mkopaji hajaweza au hatapokea ardhi katika siku za karibuni, basi hii ni hatari ndogo.</p> <p>Ikiwa mkopaji amepata ardhi au anapanga kupokea katika siku za karibuni na ana uwezo wa kutumia uhamishaji, basi hatari inaweza kuwa kubwa.</p>	<p>Hapana</p>	<p>Shughuli zinazopendekezwa na Mosan zitahusisha ujenzi kwa ajili ya kudhibiti upotevu wa mazao baada ya mavuno na kuongeza usalama wa chakula nchini. Aidha, umiliki wa ardhi ya miundombinu inayohusiana na mradi huu ni wa zaidi ya miaka mitano (5).</p>
<p>Viwango vya Utendaji 6: “Hifadhi ya Aina za Viumbe na Usimamizi Endelevu wa Rasilimali Asili.”</p>		

<p>(a) Je, shughuli za kampuni zinaathiri utofauti wa viumbe (biodiversity)?</p>	<p>Hapana</p>	<p>Shughuli za Mosan zinahusisha kilimo cha mpunga na kuongeza usalama wa chakula nchini na hazina athari kwa bayoanuwai (biodiversity).</p>
<p>(b) Je, biashara inafanya kazi katika eneo lililolindwa kisheria? Ikiwa Ndio, hakikisha kuwa kampuni ina idhini zinazohitajika kufanya kazi katika eneo hilo.</p>	<p>Hapana</p>	<p>Shughuli za Mosan za ujenzi wa ghala hazipo katika eneo linalolindwa kisheria.</p>
<p>(c) Je, kuna athari yoyote ya utofauti wa viumbe inayohusiana na mnyororo wa usambazaji? (mfano, mnyororo wa usambazaji wa bidhaa za kilimo).</p>	<p>Hapana</p>	<p>Mosan katika shughuli zake haina athari za bayoanuwai zinazohusiana na mnyororo wa thamani.</p>
<p>(d) Je, shughuli za mkopaji zinaweza kuathiri utofauti wa viumbe na/au huduma za mifumo ya ikolojia?</p> <p>Ikiwa mkopaji atakuwa akifuta ardhi kwa ajili ya ujenzi au yuko katika au karibu na Hifadhi ya Mkoa au Hifadhi ya Kitaifa, Eneo Lililohifadhiwa au eneo nyeti kijiografia (mfano, mto, mchangani, miamba ya matumbawe, msitu, nk.) basi kuna uwezekano kwamba kutakuwa na athari kwa utofauti wa viumbe au huduma za mifumo ya ikolojia.</p> <p>Ikiwa shughuli za mkopaji zitafanyika tu ndani ya kituo kilichopo tayari au kwenye ardhi ambayo tayari imesafishwa/imebadilishwa, basi hatari ni ndogo.</p>	<p>Hapana</p>	<p>Mosan pia inashirikiana na mashirika ya serikali kama vile Wizara ya Kilimo na mamlaka za mitaa (katika awamu ya kabla ya ujenzi na ujenzi) pamoja na shughuli za kilimo.</p> <p>Aidha, shughuli za Mosan hazipo ndani au karibu na Hifadhi ya Mkoa au Taifa, Eneo Linalolindwa, au eneo lenye umuhimu wa kiikolojia.</p>

<p>Viwango vya Utendaji 7: Watu wa Asili (IPs). Watu wa Asili ni jamii au vikundi vya watu wanaofanya kazi kwa desturi maalum, na wanaendelea na sifa za kijamii, kitamaduni, kiuchumi na kisiasa ambazo ni tofauti na zile za jamii kuu wanamoishi.</p>		
Je, kuna Watu wa Asili (IPs) katika eneo la shughuli za mkopaji?	Hapana	Hakuna jamii za kiasili katika maeneo yanayozunguka eneo la Mosan linalofanya shughuli zake katika vijiji vya Chakulu na Ilunde, Wilaya ya Uvinza, Mkoa wa Kigoma.
Je, inawezekana kwamba watu wa asili wataathiriwa vibaya kutokana na shughuli za kampuni?	Hapana	Haionekani kuwa na uwezekano kwa kuwa jamii za kiasili zinazopatikana Tanzania kwa kawaida ni jamii za wawindaji-wakusanyaji na wafugaji, ambazo shughuli zao hazihusiani na shughuli za Mosan. Hivyo basi, hakuna vifaa vya ujenzi (katika awamu ya kabla ya ujenzi na ujenzi) vinavyotokana na jamii za kiasili.
<p>Viwango vya Utendaji 8: “Urithi wa Kitamaduni”</p>		
(a) Je, mradi/shughuli za mkopaji zipo katika/karibu na maeneo ya urithi wa kitamaduni na miundombinu (mfano: Vitu vya kale, maeneo ya kihistoria, makaburi, na misitu mitakatifu)?	Hapana	Hakuna rasilimali za urithi wa kitamaduni zilizotambuliwa kitaifa na Wizara ya Utalii na Urithi wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Idara ya Mambo ya Kale (Antiquities Division) kwa mujibu wa Tovuti za Mambo ya Kale (AD 2018) zilizo ndani ya eneo la ghala linalopendekezwa, na kwa ujumla hakuna maeneo yanayojulikana ya urithi wa kitamaduni wa kushikika au usioonekana katika eneo la mradi.
(b) Je, mkopaji atatumia urithi wa kitamaduni kibiashara?	Hapana	Mkopo utatumika kujenga ghala la kuhifadhi mpunga ili kudhibiti upotevu wa mazao baada ya mavuno na kuongeza usalama wa chakula.

<p>Misitu/Kilimo</p> <p>Je, shughuli kuu za mkopaji ni uzalishaji wa moja kwa moja au ununuzi wa rasilimali za asili zinazohusisha misitu asilia, kilimo, ufugaji wa wanyama, kilimo cha majini, au uvuvi?</p>	<p>Hapana</p>	<p>Mosan katika shughuli zake inakuza kilimo endelevu kinachohakikisha kuendelea kwa mistari ya uzalishaji, na pia inafanya mashauriano na mashirika ya serikali ili kuepuka kununua au kupata vifaa vya ujenzi (katika awamu ya kabla ya ujenzi na ujenzi) kutoka vyanzo visivyo endelevu.</p>
<p>(i) Je, uzalishaji kuu umeidhinishwa na kuthibitishwa kwa uhuru kwa kiwango cha kimataifa, kikanda, au cha kitaifa kilichotambuliwa? Ikiwa jibu ni hapana, basi hatari ni kubwa.</p>	<p>Ndio</p>	<p>Mosan Company Limited ni kampuni iliyosajiliwa kwa mujibu wa Sheria ya Makampuni ya Tanzania ya mwaka 2002, chini ya Wakala wa Usajili wa Biashara na Leseni (BRELA), na shughuli zake zinafuata viwango vya Shirika la Viwango Tanzania (TBS) vinavyohusiana na uhifadhi wa chakula, usimamizi, na uhakikisho wa ubora wa mazao katika maghala.</p>
<p>(ii) (Kwa mnyororo wa usambazaji wa kilimo) Je, mkopaji ananunua uzalishaji wa bidhaa kuu za kilimo kutoka eneo la kijiografia ambalo liko karibu na maeneo asilia na/au maeneo muhimu ya hifadhi? Ikiwa jibu ni ndiyo, basi hatari ni kubwa.</p>	<p>Hapana</p>	<p>Mosan katika shughuli zake inakuza mnyororo wa ugavi wa kilimo endelevu kupitia ushirikiano na mashirika ya serikali kama vile Ofisi ya Makamu wa Rais (Idara ya Mazingira), Wizara ya Viwanda na Biashara, Baraza la Taifa la Usimamizi wa Mazingira (NEMC), na Ofisi ya Mkurugenzi Mtendaji wa Halmashauri: Idara ya Mipango ya Wilaya, Ardhi, Maliasili na Mazingira, ili kuepuka kununua au kupata vifaa vya ujenzi (katika awamu ya kabla ya ujenzi na ujenzi) kutoka maeneo ya kijiografia yaliyo ndani au karibu na makazi ya asili na/au makazi muhimu ya viumbe.</p>

SEHEMU YA 3:

Hitimisho la Kategorishaji la Hatari za Mazingira na Kijamii:

3.1 **Kategoria** ya **athari** za **Mazingira** na **Jamii**
Mradi ni Kategoria **B**

3.2 Sababu za Kuwekwa katika Kategoria:

1. Shughuli za mradi huu zinahusishwa na shughuli zinazohitaji Tathmini ya Athari za Mazingira na Jamii (Environmental and Social Impact Assessment - ESIA) kama ilivyoainishwa katika Sheria ya Usimamizi wa Mazingira (Sura ya 191) kupitia Kanuni za Usimamizi wa Mazingira (Tathmini na Ukaguzi wa Athari za Mazingira) (Marekebisho) ya mwaka 2018, kwa kuwa mradi unahusisha ujenzi wa ghala la kutunza mpunga; na
2. Kulingana na Shirika la Fedha la Kimataifa (IFC), shirika hili linatoa orodha ya makundi kulingana na ukubwa wa hatari za mazingira na kijamii pamoja na hatua za kupunguza athari zilizowekwa. Kwa msingi wa tathmini ya Environmental and Social Due Diligence (ESDD) dhidi ya IFC Performance Standards (PSs), shughuli za mradi katika kiwanda kilichohusiana ziko katika Kategoria ya B.

Kwa muhtasari, athari za mazingira na kijamii zinazotokana na shughuli za Mosan ni za mahali husika, zinazorudika kwa kiasi kikubwa, na zinaweza kupunguzwa kwa urahisi kwa kuwa zinahusisha ujenzi wa kiwanda cha kusaga katika eneo lililotengwa la viwanda lenye kibali cha ujenzi na ripoti ya ESIA ambayo imejumuisha mipango yote ya usimamizi wa mazingira na kijamii. Zaidi ya hayo, athari zote mbaya zilizotambuliwa kupitia ESDD zinaweza kupunguzwa ili kupunguza ukali na umuhimu wake hadi viwango vinavyokubalika kwa kutumia udhibiti wa usimamizi. Athari hasi zinazohusiana zimepunguzwa zaidi kupitia mbinu bora za usimamizi, taratibu na mazoea ya usalama na dharura. Kutekeleza hatua zilizopendekezwa za kupunguza athari kutaboresha uimara wa mazingira wa mradi huu. Kwa hiyo, hitimisho ni kwamba, utekelezaji wa ujenzi wa kiwanda hautasababisha athari kubwa zinazoweza kuzuia mradi mradi tu hatua za kupunguza athari zitekelezwe kwa wakati na kwa ufanisi, jambo linaloifanya shughuli hizi kuwa na hatari za wastani (Kategoria B).

3.3 Kamilisha yafuatayo:

	Ndiy o/Ha pana/Haihi taji	Taarifa Zaidi/Hali/Maelezo
Je, Cheti cha EIA kutoka NEMC kinapatikana? (ambatanisha nakala pamoja na masharti yake ya jumla na maalum.)	Ndio	Mosan imewasilisha ripoti ya Tathmini ya Athari za Mazingira (EIA) na inasubiri kupata cheti cha ujenzi wa kiwanda cha kusaga, ambapo sasa inahitaji fedha za kujenga ili kuongeza thamani na kuboresha usalama wa chakula katika mkoa wa Arusha na Tanzania kwa ujumla.

Je, cheti cha OSHA kinapatikana? (Ambatanisha na masharti ikiwa yapo).	Ndio	Mosan ina vyeti vya OSHA vilivyotolewa na Wakala wa Usalama na Afya Kazini (Occupational Safety and Health Agency), ambao unaendeshwa chini ya Ofisi ya Waziri Mkuu (Kazi, Vijana, Ajira na Watu wenye Ulemavu), kwa ajili ya ujenzi wa kiwanda hicho cha kusaga.
Ripoti za EIA zinapatikana. (Ambatanisha na Sehemu ya EMP/ESMP).	Ndio	Toleo la cheti cha EIA ni matokeo ya kuwasilisha ripoti ya ESIA kwa NEMC na ripoti hizo zinapatikana.
Je, mradi una ridhaa ya mapema na iliyo wazi kutoka kwa jamii inayozunguka?	Ndio	Hii ni hatua ya lazima kabla ya kutolewa kwa cheti cha EIA.

Hitimisho:

Kulingana na uchambuzi wa kina wa Mazingira na Jamii (Environmental and Social Due Diligence) uliofanyika, ujenzi na uendeshaji wa ghala la kuhifadhi mpunga linalopendekezwa na Mosan Company Limited umeonekana kuwa na uendelevu, kufuata masharti ya kisheria, na una athari ndogo zinazoweza kudhibitiwa. Mradi huu unalingana na Viwango vya Utendaji vya IFC (PS 1–8) na sheria husika za Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, na unasaidia malengo ya kitaifa kuhusu usalama wa chakula, kupunguza upotevu wa mazao baada ya mavuno, uundaji wa ajira, na kilimo kinachostahimili mabadiliko ya tabianchi.

Kwa kuzingatia Kiwango cha Utendaji cha IFC PS 1 (Tathmini na Usimamizi wa Hatari na Athari za Mazingira na Jamii), Mosan ina Mpango wa Usimamizi wa Mazingira na Jamii (ESMP) uliopitishwa, unaotoa mfumo wa utaratibu wa kutambua, kupunguza, kufuatilia, na kuripoti hatari za kimazingira na kijamii katika mzunguko mzima wa mradi. ESMP unajumuisha ushirikishwaji wa wadau, kugawa majukumu ya utekelezaji kwa uwazi, na kuanzisha mifumo ya ufuatiliaji endelevu. Usimamizi wa kitaasisi unahakikishwa kupitia ushirikiano na mamlaka husika, ikiwemo NEMC, OSHA, Ofisi ya Waziri Mkuu – Kazi, na Serikali za Mitaa. Utendaji wa mazingira na kijamii umeimarishwa zaidi kupitia ushirikiano na kampuni ya ushauri yenye cheti cha EIA/EA, GSG Consulting (T) Limited, na uteuzi wa Afisa Maalum wa Afya, Usalama na Mazingira (HSE) anayesaidiwa na wawakilishi wa SHE waliopatiwa mafunzo.

Ufuataji wa Kiwango cha Utendaji cha IFC PS 2 (Masharti ya Ajira na Mazingira ya Kazi) umeonyeshwa kupitia kufuata Sheria ya Ajira na Mahusiano Kazini (CAP. 366 R.E. 2019), Sheria ya OSHA (2003), na kanuni husika. Mosan inatoa masharti ya ajira yenye usawa, likizo za kisheria, taratibu za kuajiri zisizo na ubaguzi, na ulinzi dhidi ya ajira ya watoto, kazi za kulazimishwa, na unyonyaji wa kijinsia, unyanyasaji, na ukatili. Hatari za afya na usalama kazini zinadhhibitiwa kwa ufanisi kupitia utoaji wa PPE, mafunzo ya mara kwa mara, vyeti vya OSHA, na ukaguzi wa kawaida. Hakuna matukio ya ajali kazini yaliyoripotiwa kwa kipindi cha miaka miwili iliyopita. Mfumo wa malalamiko wa kampuni unapatikana kwa wafanyakazi wa kudumu, wa muda, na wa mkataba na unalingana na mifumo ya kitaifa pamoja na kanuni za CRDB GRM na GCF IRM.

Kuhusiana na Kiwango cha Utendaji cha IFC PS 3 (Ufanisi wa Rasilimali na Kuzuia Uchafuzi), mradi unaonyesha matumizi bora na yenye uwajibikaji wa rasilimali. Umeme unapatikana kutoka TANESCO, huku maji yakitoka kwenye kisima chenye kibali na uwezo wa kuhifadhi wa kutosha. Taka zinazozalishwa ni zisizo hatarishi, ikiwemo pumba za mpunga zinazotumika kama mbolea. Maji taka yanadhibitiwa kupitia matanki ya septic na mashimo ya kunyonya maji, bila kutiririsha moja kwa moja kwenye mazingira. Hakuna uhifadhi au matumizi ya mafuta hatarishi kama dizeli, na hatari za uchafuzi wakati wa uendeshaji ni ndogo na zinadhibitiwa vizuri.

Chini ya Kiwango cha Utendaji cha IFC PS 4 (Afya, Usalama, na Ulinzi wa Jamii), mradi hauna hatari kubwa kwa jamii zinazozunguka. Ghala halipo karibu na makazi ya watu, na hakuna kemikali hatarishi zinazotumika. Wakati wa ujenzi, usalama wa wafanyakazi utahakikishwa kupitia matumizi ya lazima ya PPE na usimamizi wa wakandarasi. Usalama wa eneo unahakikishwa na walinzi waliofunzwa, na hatua za maandalizi ya dharura zilizo ndani ya ESIA zinajumuisha vizima moto, vifaa vya huduma ya kwanza, alama za usalama, na uratibu na Kikosi cha Zimamoto na Uokoaji pamoja na huduma zingine za dharura.

Kwa mujibu wa Kiwango cha Utendaji cha IFC PS 5 (Upatikanaji wa Ardhi na Uhamishaji wa Lazima), mradi hauhusishi unyakuzi wa ardhi, uhamishaji wa kimwili, au uhamishaji wa kiuchumi. Ardhi inamilikiwa kihalali na Mosan Company Limited, ikipatikana kwa makubaliano ya mnunuzi na muuzaji kwa hiari na ikitolewa hati ya umiliki na Wizara ya Ardhi. Hakuna watu au jamii zilizoathirika, na hatari za uhamishaji ni ndogo. Tathmini dhidi ya Kiwango cha Utendaji cha IFC PS 6 (Uhifadhi wa Bayoanuwai na Usimamizi Endelevu wa Rasilimali Asilia) inathibitisha kuwa eneo la mradi halipo ndani au karibu na maeneo yaliyohifadhiwa, makazi muhimu, au maeneo yenye umuhimu wa kiikolojia. Ujenzi na uendeshaji wa ghala hauna athari kubwa kwa bayoanuwai, na shughuli za kilimo za Mosan zinaunga mkono matumizi endelevu ya ardhi chini ya usimamizi wa taasisi husika za serikali.

Kuhusiana na Kiwango cha Utendaji cha IFC PS 7 (Jamii za Kiasili), hakuna jamii za kiasili kama zinavyofafanuliwa chini ya kiwango hiki zilizopo katika eneo la mradi. Jamii zinazozunguka hazikidhi vigezo vya IPs, na shughuli za mradi hazihusishi wala kutegemea ardhi, rasilimali, au maisha ya jamii za kiasili. Hatimaye, kwa mujibu wa Kiwango cha Utendaji cha IFC PS 8 (Urithi wa Kitamaduni), hakuna maeneo yanayojulikana ya urithi wa kitamaduni wa kushikika au usioonekana yaliyo ndani ya eneo la mradi, kama ilivyothibitishwa na rekodi za kitaifa. Taratibu za kushughulikia urithi wa kitamaduni unaopatikana kwa bahati mbaya zipo chini ya kanuni za kitaifa na ahadi za ESIA. Shughuli za Mosan zinazingatia masharti ya Shirika la Viwango Tanzania (TBS) kuhusu uhifadhi na usimamizi wa nafaka na zinakaguliwa na wizara na mashirika husika.

Kwa hitimisho, mradi wa ghala unaonyesha ulinganifu kamili na Viwango vya Utendaji vya IFC, sheria za mazingira, ajira, na ardhi za Tanzania, pamoja na mbinu bora za kimataifa. Kwa utekelezaji wa ESMP na usimamizi wa kisheria, mradi unatarajiwa kutoa manufaa chanya ya kijamii na kiuchumi, hususan kupunguza upotevu wa mazao baada ya mavuno, kuboresha usalama wa chakula, na ajira za ndani, huku ukidumisha viwango vya juu vya utendaji wa mazingira na kijamii.

Mapendekezo:

Kulingana na matokeo ya uchambuzi wa kina wa Mazingira na Jamii (Environmental and Social Due Diligence) na kwa kuzingatia Viwango vya Utendaji vya IFC pamoja na sheria husika za Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, inapendekezwa kuwa ujenzi na uendeshaji wa ghala la mpunga linalopendekezwa na Mosan Company Limited uendelee, kwa sharti la kuendelea kutekeleza na kuimarisha hatua zilizopo za usimamizi wa mazingira na jamii. Mradi unaonyesha hatari ndogo hadi za wastani zinazoweza kudhibitiwa na unatoa manufaa ya wazi ya kimaendeleo yanayohusiana na usalama wa chakula, kupunguza upotevu wa mazao baada ya mavuno, na ajira za ndani.

Kwa mujibu wa Kiwango cha Utendaji cha IFC PS 1, Mosan inapaswa kuhakikisha utekelezaji kamili na endelevu wa Mpango wa Usimamizi wa Mazingira na Jamii (ESMP) uliopitishwa katika awamu zote za ujenzi na uendeshaji. Mgawanyo wa majukumu kwa maafisa wa HSE, wakandarasi, na menejimenti unapaswa kudumishwa, huku ukaguzi wa ndani na wa nje ukifanyika mara kwa mara ili kuthibitisha ufuataji. Utoaji wa taarifa kwa wakopeshaji na mamlaka husika, ikiwemo NEMC, unapaswa kuanzishwa ili kuonyesha ufuataji wa viwango vya kitaifa na kimataifa. Mabadiliko yoyote makubwa ya mradi yanapaswa kuchunguzwa ili kubaini hatari za ziada za mazingira na kijamii.

Kwa kuzingatia Kiwango cha Utendaji cha IFC PS 2, inapendekezwa Mosan iendelee kuimarisha mifumo ya usimamizi wa ajira, hasa katika vipindi vya kilele vya ujenzi na uendeshaji ambapo idadi ya wafanyakazi wa mkataba na wa muda huongezeka. Taratibu za usimamizi wa wakandarasi zinapaswa kuhitaji ufuataji wa sheria za kazi za Tanzania, masharti ya OSHA, na sera za ndani za Mosan, ikiwemo masharti ya kutokubagua, kuzuia SEAH, na marufuku ya ajira ya watoto na kazi za kulazimishwa. Mafunzo ya mara kwa mara kuhusu afya na usalama kazini, haki za wafanyakazi, na mifumo ya malalamiko yanapaswa kufanyika, huku kumbukumbu zikihifadhiwa kwa uthibitisho.

Kwa mujibu wa Kiwango cha Utendaji cha IFC PS 3, Mosan inapaswa kudumisha na kukagua mara kwa mara mbinu za ufanisi wa rasilimali na usimamizi wa taka ili kuhakikisha utendaji bora. Umakini maalum unapaswa kutolewa kwa mifumo ya kushughulikia maji taka, matanki ya septic, na usimamizi wa maji ya mvua ili kuzuia uchafuzi wa maeneo ya karibu. Fursa za kutumia pumba za mpunga na taka zingine za kikaboni kwa kuongeza thamani au kuboresha udongo zinapaswa kuchunguzwa. Vibali vya uchukuaji maji na matumizi ya nishati vinapaswa kufuatiliwa ili kuhakikisha ufuataji wa viwango vya kisheria na malengo ya ufanisi.

Chini ya Kiwango cha Utendaji cha IFC PS 4, inapendekezwa Mosan idumishe hatua madhubuti za afya, usalama, na ulinzi wa jamii. Ufuataji wa wakandarasi kwa kanuni za usalama wa eneo wakati wa ujenzi unapaswa kusisitizwa. Hatua zilizopo za maandalizi ya dharura zilizoainishwa katika ESIA zinapaswa kutekelezwa katika eneo la mradi, ikiwemo ukaguzi wa mara kwa mara wa vifaa vya kuzima moto, upatikanaji wa vifaa vya huduma ya kwanza, na mazoezi ya dharura yanayoratibiwa na mashirika husika ya serikali.

Kuhusiana na Kiwango cha Utendaji cha IFC PS 5, hakuna hatua za ziada zinazohitajika kwa kuwa mradi hauhusishi unyakuzi wa ardhi au uhamishaji. Hata hivyo, Mosan inapaswa kuhifadhi nyaraka zote za umiliki wa ardhi kwa usalama na

kuhakikisha kuwa upanuzi wowote wa baadaye unachunguzwa mapema ili kuepuka hatari zinazohusiana na ardhi.

Kwa mujibu wa Kiwango cha Utendaji cha IFC PS 6, Mosan inahimizwa kuendelea kushirikiana na mamlaka za kilimo na mazingira ili kukuza mbinu endelevu za kilimo na kuhakikisha kuwa vifaa vya ujenzi na pembejeo za uendeshaji vinapatikana kwa uwajibikaji. Mabadiliko yoyote ya baadaye ya matumizi ya ardhi au upanuzi wa shughuli yanapaswa kutathminiwa ili kuthibitisha kuwa hayavami maeneo nyeti au yaliyohifadhiwa.

Kuhusiana na Viwango vya Utendaji vya IFC PS 7 na PS 8, hakuna hatua maalum za kupunguza athari zinazohitajika kwa kuwa hakuna jamii za kiasili au maeneo ya urithi wa kitamaduni ndani ya eneo la mradi. Hata hivyo, inapendekezwa Mosan itumie taratibu za kitaifa za kushughulikia urithi wa kitamaduni unaopatikana kwa bahati mbaya wakati wa ujenzi na kudumisha mashauriano na mamlaka za mitaa endapo vifaa vya kitamaduni au vya akiolojia vitapatikana.

Kwa ujumla, inapendekezwa mradi huu uungwe mkono, kwa sharti la kuendelea kufuata ESMP, masharti ya kisheria ya kitaifa, na Viwango vya Utendaji vya IFC. Kwa utekelezaji bora wa mapendekezo haya, mradi unatarajiwa kufanikisha malengo yake kwa njia yenye uwajibikaji wa kijamii, uendelevu wa kimazingira, na ufuataji wa kisheria, na kuchangia chanya katika usalama wa chakula wa Tanzania na malengo ya maendeleo endelevu ya kilimo, pamoja na mafanikio na uendelevu wa ufadhili wa TACATDP.

Plan ya Hatua

S/No	Hatua	Lengo	Matokeo	Wajibu	Muda	Hali
1	Kutekeleza na kufuatilia Mpango wa Usimamizi wa Mazingira na Jamii (ESMP)	Kuhakikisha usimamizi bora wa hatari za Mazingira na Jamii zilizotambuliwa na kufuata IFC PS 1 na sheria za kitaifa	Ripoti za utekelezaji wa ESMP; orodha za ukaguzi; rekodi za kufuata masharti	Mosan Management; Afisa HSE; GSG Consulting (T) Ltd	Inaendelea (Ujenzi na Uendeshaji)	Inaendelea
2	Kuimarisha usimamizi wa Afya na Usalama Kazini (OHS) wakati wa ujenzi na uendeshaji	Kuzuia ajali kazini na kuhakikisha kufuata IFC PS 2 na Sheria ya OSHA (2003)	Taratibu za OHS; rekodi za utoaji wa PPE; ripoti za mafunzo na ukaguzi wa OSHA	Afisa HSE; Wakandarasi; OSHA	Kipindi cha ujenzi na uendeshaji unaoendelea	Inaendelea
3	Mosan kushughulikia malalamiko yote yaliyowasilishwa na wadau na kuripoti malalamiko yote kwa CRDB Bank Plc	Kulinganisha Mfumo wa Mosan wa Kushughulikia Malalamiko na ule wa CRDB Bank Plc na GCF IRM	Malalamiko yote kutoka kwa wadau yameshughulikiwa na kuwasilishwa kupitia mifumo husika (Mosan GRM, CRDB Bank GRM, na GCF IRM) na kusambazwa kwa wadau	Mosan	Inaendelea katika kipindi chote cha maisha ya kituo	Inaendelea
4	Kufanya ushirikishwaji wa wadau wote	Utekelezaji wa mpango wa ushirikishwaji wadau ili kuhakikisha wadau wote wamepata taarifa na maoni yao yanazingatiwa	Mashauriano, ushirikiano, kampeni za uhamasishaji, na mifumo ya maoni	Mosan na CRDB Bank Plc (AE)	Inaendelea katika kipindi chote cha maisha ya kituo	Imepangwa
5	Mosan kudumisha vibali vyote husika	Kuheshimu sheria na kanuni za kitaifa na kimataifa zinazohusiana na ujenzi na uendeshaji wa ghala	Vyeti/vibali vya kufuata masharti vilivyosasisiwa	Mosan	Inaendelea katika kipindi chote cha maisha ya kituo	Imepangwa

S/No	Hatua	Lengo	Matokeo	Wajibu	Muda	Hali
6	Tengeneza na kutekeleza Mpango wa Usimamizi wa Takataka za Ujenzi (CWMP)	Zuia uchafuzi na simamia taka za wakati wa ujenzi kulingana na IFC PS3 na RESP ya GCF	Hati ya CWMP inajumuisha utenganishaji wa taka, mkakati wa kutumia tena na kurejeleza taka, usimamizi salama wa vifaa hatarishi, hatua za usimamizi wa maji ya mtiririko na utupaji wake, hatua za kudhibiti vumbi, pamoja na kumbukumbu za ufuatiliaji wa kiasi cha taka, udhibiti wa vumbi, na ubora wa maji.	Mosan Management; Afisa HSE; Wakandarasi	Kabla ya ujenzi, wakati wa ujenzi na kipindi cha kazi	Mpya-Kuanzishwa upesi

Iliyotayarishwa na:

J. Davstan

Joseph Ishimwe

Mtaalamu Mwandamizi wa Usimamizi wa Mazingira na Jamii

02/01/2026

Iliyokaguliwa na:

Stanley Kinemelo

Meneja Mwandamizi wa Mradi wa SF

09/01/2026